

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН ЦЕНТЪР ПРИ БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИЖЕВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. М. Т. КАЛАШНИКОВА
НАУЧНОЕ СООБЩЕСТВО “ПИСЬМЕННОЕ НАСЛЕДИЕ”
DIGITAL MEDIEVALIST SCHOLARLY COMMUNITY
ФОНДАЦИЯ „УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ“

**Писменото наследство
и информационните технологии**

El’Manuscript–2014

Материали от V международна научна конференция
Варна, 15–20 септември 2014 г.

София · Ижевск
2014

Сборникът е издаден с финансовата подкрепа на Министерството на образованието и науката на Република България по процедура за подкрепа на международни научни форуми.

Отговорни редактори: проф. д-р В. А. Баранов
 доц. д-р В. Желязкова
 д-р А. М. Лаврентъев

Редактори: Нели Ганчева, Веселка Желязкова (български текст)
 О. В. Зуга, В. А. Баранов (руски текст)
 Кевин Хокинс (Kevin Hawkins) (английски текст)

Писменото наследство и информационните технологии [Текст] : материали от V международна науч. конф. (Варна, 15–20 септември 2014 г.) / отг. ред. В. А. Баранов, В. Желязкова, А. М. Лаврентъев. — София ; Ижевск, 2014. — 448 с.

Сборникът съдържа материали от конференция, посветена на разработването и създаването на съвременни средства за съхраняване, описване, обработка, анализ и публикуване на ръкописни и старопечатни книжовни паметници и исторически извори, а също и на въпросите за подготвянето на електронни ресурси в областта на хуманитаристиката и тяхното използване в научните изследвания и преподаването.

© Кирило-Методиевски научен център — БАН, 2014
© Ижевский государственный технический университет
им. М. Т. Калашникова, 2014
© Авторски колектив, 2014
© Лилия Тошкова — графичен дизайн на корицата, 2014

ISBN 978–954–9787–25–2

Преписите на Успение Кирилово в Научния архив на БАН

Бойка Мирчева

Успение Кирилово, кирило-методиевски извори, ръкописни фрагменти, дигитализация

The Copies of the Assumption of Cyril the Philosopher in the Scientific Archives of the Bulgarian Academy of Sciences

Boyka Mircheva

This paper presents an overview of digitized photocopies of transcripts of one of the Slavic sources for Cyril and Methodius, the Assumption of Cyril the Philosopher, held in the Scientific Archive of the Bulgarian Academy of Sciences.

В сбирката на Научния архив на БАН се съхраняват много материали, свързани с кирило-методиевските извори. Дигитализацията на известна част от тях, направена в рамките на проекта „Кирило-Методиевското културно наследство и неговите български и европейски измерения“ в периода 2008–2013 г., даде възможност те да станат достъпни за изследователите.

Тук искам да представя някои от преписите на Успение Кирилово, фотокопия от които се пазят в този архив.

1. В сбирка V на Научния архив на БАН под инв. № 129 е запазено фотокопие на част от текста на Успение Кирилово (л. 1б–2а). В горния десен ъгъл на плика е отбелязана сигнатура КМ VIII/7, която е задраскана, и под нея е написано с мастило „Инв. № 129.“ В горния десен ъгъл е поставена сигнатура „сб. V 129“. Пликът е надписан два пъти. С молив е отбелязано „Кратко житие (Успение) на Кирила“ Отдолу в скоби „(вж. Библ. Пр. № 7, стр. 51)“. В прегледа на Попруженко и Романски преписите на Успение Кирилово са от № 1 до № 6¹, което означава, че този фрагмент от Успението е бил открит след отпечатването на прегледа. Пликът е надписан и с мастило „Кратко кирилово житие. 1 ф.к.“ На л. 1б на фотокопието личи печат на Музея на А. Петрушевич и маргинална бележка за ка (21 четиво).

2. В сбирка V на Научния архив на БАН под инв. № 131 се пази фотокопие на един лист. Вляво горе на плика е отбелязана сигнатура „сб. V 131“. Горе вдясно „КМ VIII/3“, което е задраскано и под него е поставена новата сигнатура „Инв. № 131“. Пликът е надписан „Кратко житие (Успение) на Кирил № 8 (срв. Прегл. стр. 51, № 8, 1 ф.к.)“, което означава, че и този фрагмент е станал известен след

¹ Попруженко, Романски 1935: 52–53.

публикуването на библиографския преглед и е получил номера си след отбелязвания по-горе № 7. Вдясно долу на плика има бележка със същия почерк със стар правопис: „Да се искат от Свенцицки снимките на предходните страници!“. В плика има фотокопие на един лист с края на Успение Кирилово, на който личи печатът на Музея на А. Петрушевич. Текстът започва с фразата, продължение на текста от л. 2а, запазен в архивна единица № 129, до края на произведението. Кодикологичните особености и съдържанието на цитираните откъси говорят, че двете архивни единици представляват фотокопия на двете страни на един и същи лист.

3. В сбирка V под № 150 се пазят фотокопия от ръкопис № 9 от XVII–XVIII в. от сбирката на А. Петрушевич в Лвов¹. Пликът е надписан „АСП-НД, ркп. № 9, стр. 1. (19,2 x 31,5 см.)“. Гор е вдясно пише „Лъвов“. Отбелязани са цифри 32 в кръг, цифра 3. и 25. Последният лист не е част от заснетия ръкопис, сниман е в обратната посока. Текстът представлява последната част на произведението. На фотокопието личи печата на Музея на А. Петрушевич. Сравнението показва, че това е копие на същия лист, описан по-горе под инв. № 131.

Трите цитирани археографски единици (а.е. № 129, а.е. № 131 и листът, заснет в а.е. № 150) са части от един и същи фрагментарно запазен препис на Успение Кирилово от Лвов, Лвовска национална научна библиотека на Украйна „В. Стефаник“, от сбирката А. Петрушевич № 98. Изданието на преписа и фотокопия от посочените единици вж. у Мирчева 2013а: 51–63.

4. В сб. V, а.е. 124 в НА на БАН има плик, на който вдясно горе с мастило е отбелязано „Инв. № 124“. В средата на листа отново с мастило е написано: „В-са Universit. Leopold. Cod. 201 III (I. V. 1), 4 phot.“ Явно по-късно в плика са добавени фотокопия от втори препис на Успение Кирилово и пликът е надписан отново. Вляво горе с химикал е написана сигнатура „KM VIII /17“, която е задраскана и под нея е отбелязано „сб. V 124“. В горната част на плика с молив е написано „Кратко житие (Успение) на Св. Кирила“ и под него „Библ[иографски] Прегл[ед] № 2 (с. 51)“. Под № 2 в прегледа на Попруженко и Романски е отбелязано: „Текст в ръкопис от XVI в., среднобълг. ред., молдавски произход, в Лвовската университетска библиотека“. Отбелязано е и, че преписът е използван за варианти от П. Лавров². Със същия почерк, с който са отбелязани сигнатурата в лявото поле, на плика е отбелязано „8 ф.к.“ Действително в плика има фотокопия от два преписа на Успението. Първият е от Университетската библиотека в Лвов Cod. 201 III (I.V.1), издаден частично от Й. Иванов³ и А. Теодоров-Балан⁴ и цялостно от М. Спасова⁵.

¹ Свенцицький 1906: 70–75; Яцимирский: 1921, 743–745.

² Попруженко, Романски 1935: 51–52.

³ Иванов 1931: 284–286.

⁴ Теодоров-Балан 1934: 115–122.

⁵ Спасова 1989: 55–70.

За фотокопията от втория препис на плика не е означено нищо. В горния десен ъгъл се вижда много избледняла номерация на листове от 10 до 13. Текстът на Успението започва на л. 10а и завършва на л. 12б. На тези листове е отбелязан преписът на Успение Кирилово от сбирката на А. Петрушевич № 2, посочен в Библиографския преглед под № 3¹ с бележка, че е бил използван за различията от И. Франко² и П. Лавров³. Този препис е отбелязан и в изследванията на Б. Ангелов⁴, Г. Михаила⁵, М. Спасова⁶, Кл. Иванова⁷ и Б. Мирчева⁸.

Ръкопис № 2 от сбирката на А. Петрушевич в Лвов е описан в Описа на Свенцицкий⁹ и използван от Кл. Иванова¹⁰. В описане се отбелязва, че на л. 10а, под 14 февруари е поместено житие на преподобния наш отец Кирил Философ: „фев. дї. Житїе н жзнє прївнѣнаго ѿца нашего курїрїна философа.“¹¹ Издание на текста вж. у Мирчева 2013б: 178–187.

5. В сб. V, а. е. № 1771 се пазят фотокопия от два късни изследователски преписа на Успение Кирилово от архива на О. Бодянки — Херсонския препис от XVI в. с неуточнено сегашно местонахождение, печатан по това копие от Б. Ангелов¹², и копие от Лвовския Университетски препис Cod. 201 III (I. V. 1) от XV–XVI в.¹³

6. На последно място ще отбележа Белградския препис № 11, чийто номер в НА на БАН засега не съм идентифицирала. За съществуването на фотокопии от него говори само публикуваният лист в изданието на Б. Ангелов (1973: 5).

Литература

- Ангелов 1958 — Ангелов, Б. Из старата българска, руска и сръбска литература. Кн. 1. С., 1958.
Ангелов 1973 — Ангелов, Б. Из старата българска, руска и сръбска литература. Кн. 3. С., 1978.
Иванов 1930 — Иванов, Й. Български старини из Македония. С., 1930, с. 284–286.
Иванова 2008 — Иванова, Кл. Bibliotheca Hagiographica Balcano-Slavica. С., 2008.

¹ Попруженко, Романски 1935: 52.

² Franko 1916: 217–222.

³ Лавров 1931: 156–157.

⁴ Ангелов 1958: 37; Ангелов 1973: 3–16.

⁵ Михаила 1971: с. 130, бел. 1

⁶ Спасова 1989: 55.

⁷ Иванова 2008: 472.

⁸ Мирчева 2013а: 52–55.

⁹ Свенцицкий, 1906: 108–112.

¹⁰ Иванова 2008: 55–56; 472.

¹¹ Свенцицкий, 1906: 108.

¹² РГБ, ф. 36 (архив на О. Бодянки), папка II, а.е. 7.

¹³ РГБ, ф. 36, (архив на О. Бодянки), папка II, а.е.12.

- Лавров 1930 — *Лавров, П.* Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности. Л., 1930.
- Мирчева 2013а — *Мирчева, Б.* По въпроса за идентификацията на преписите на Успение Кирилово // *Palaeobulgarica*, XXXVII, 2013, № 2, с. 51–63.
- Мирчева 2013б — *Мирчева, Б.* За един препис на Успение Кирилово // Софийската Мала Света гора като културен и книжовен феномен. Изследвания, посветени на 110-годишнината от рождението на чл.-кор. проф. Кирил Мирчев. С., 2013, с. 178–187 (= Български език, 60, Приложение).
- Михаила 1971 — *Михаила, Г.* Разпространение на писмените паметници, посветени на живота и делото на Константин-Кирил и Методий в Румъния // Константин-Кирил Философ. Доклади от симпозиума, посветен на 1100-годишнината от смъртта му. С., 1971, с. 127–141.
- Попруженко, Романски 1935 — *Попруженко, М., С. Романски.* Библиографски преглед на славянските кирилски източници за живота и делото на Кирил и Методий. С., 1935.
- Свенціцький 1906 — *Свенціцький, І.* Опис рукописів Народного дому з колекції А. Петрушевича. Ч. 1 Львів. 1906 (= Рукописи Львівських збірок. Вып. II–III. Українсько-руський архів. Видає Історично-філософична секція Наукового товариства ім. Шевченко. Т. VI–VII).
- Теодоров-Балан 1934 — *Теодоров-Балан, А.* Кирил и Методи. Св. 2. С., 1934, с. 15–122.
- Спасова 1989 — *Спасова, М.* Scriptio continua и ролята на един предлог // *Palaeobulgarica*, XIII, 1989, № 2, с. 55–70.
- Яцимирский 1921 — *Яцимирский, А. И.* Описание южнославянских и русских рукописей заграничных библиотек // Сборник ОРЯС, 158, 1921, № 2, с. 743–745.
- Franko 1916 — *Franko, I.* Kleine Beitrage zur Geschichte der Kirchenslawischen Literatur. III. Eine altbulgarische Redaktion der Vita Constantini // *Archiv für slavische Philologie*, 36, 1916, p. 217–222.